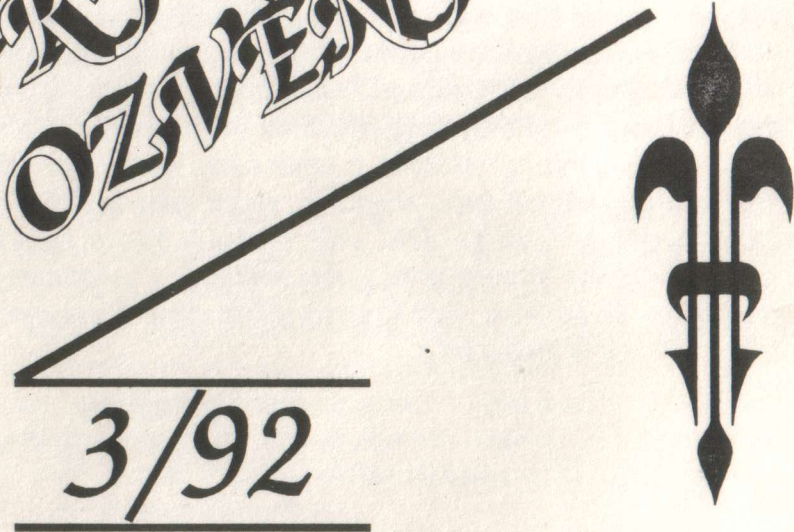

FRYMBURSKÉ
OZVĚNY

*Kulturní a společenské středisko
Nový Hrádek*

11/92

Vážení čtenáři, milí přátelé,

nezvykle horké a suché léto končí, a mění se pozvolna ve vlídnější podletí a podzim. Žízní trápená příroda se zhluboka nadechne chladnějšího vzduchu a vděčně přijme velké kapky deště. Pak ráda předá své plody do Vašich rukou.

Paralela mezi děním v přírodě a v lidském světě je zřejmá. I pro nás, ať už jako občany Československa či jen tak obecně, bylo zřejmě toto žhavé léto v mnohém stěžejní. Věřím, že všechny změny, ke kterým dochází, budou ve svém celku příznivé, ačkoli to tak nyní třeba ještě nevypadá. I nám teď vlastně nastává doba sklizně plodů našich skutků a přála bych si, abychom při závěrečném účtování na konci roku mohli být alespoň z větší části spokojeni. Zbývá nám ještě několik měsíců času, abychom, stejně jako příroda, dokončili začaté a připravili se na další kolo. Mohu-li Vás o něco poprosit, tedy zkusme být se svou zemí i obcí solidární a pomozme tomu, co pokládáme za správné. Kéž k tomu máme dost síly a vytrvalosti a také trochu nezbytného štěstí.

J. Ptáčková
Kulturní a spol. středisko

Svaté nadšení aneb Hrádováci to vzali za své

Pochodeň, 29. 6. 1992

"Loni vyslovené naděje, že se obnoví život na Frymburku, se nesplnily, ale život přinesl řadu jiných novinek. Také majitel hradu se změnil. Vlady se ujal Josef Bartoň, rytíř z Dobenína a my prosíme Boha, aby si Vás ponechal jako správce, abyste se o Frymburk mohl starat jako doposud a pod Vaším vedením mohlo naše městečko rozkvétat."

Tak lze stručně charakterizovat projev rychtáře, jinak starosty Josefa Svatoně, jímž v sobotu vítal bývalého pána, pana Matouše z Frymburku s chotí Kateřinou na Frymburských slavnostech v Novém Hrádku na Náchodsku. Přítomné občany místní, z okolí i z daleka pak ujistil pan Matouš, že obci udělená privilegia nadále platí...

...Humor na slavnostech jistě nechyběl, ale hřejivý pocit u srdce vyvolává především fakt, že se o tuto zábavu postarali Hrádováci (jak si říkají), vlastní aktivitou. Jejich dílem bylo vše; od scénáře a zajištění programu přes zhotovení dobových kostýmů pro účastníky historického průvodu, výstavku a ukázky různých dovedností, až po výrobky nabízené ve stáncích. Na dračku šly krajové svatební koláče, kremrole i krásně zdobený tvarovaný perník. Nebo bylinkové čaje včetně Frymburského zázraku z 27 druhů léčivek nasbíraných na stránkách Podorlicka.

..."Tomu říkám svaté nadšení." (s.š.)

Lidová demokracie, 29. 6. 1992

"...Podívaná vsutku nevidaná široko daleko, evokující rozkvět první republiky blahé paměti: náměstí plné trhovců, členové hasičského sdružení pekoucí berany, novohrádecké panímámy

prodávající osobně pečené koláče. V centru dění před sokolovnou ukázali svoje umění zástupci řemesel - hrnčič, košíkář, nechyběla ani rázovitá babka kořenářka nabízející Frymburský zázrak, směs bylin, prý proti všem nemocem... Několik stovek lidí se na Novém Hrádku skutečně nenudilo. Navíc dvě skupiny historického šermu NOVICA z Nového Města nad Metují a DURABO z Trutnova navodily zcela věrně atmosféru zašlých časů, umocněnou ještě prožitkem z poslechu gotických písní, které přednesl sbor CANTUS z Jaroměře. A tak se zdá, že se i v tomto příhraničním a zapadlém koutě východních Čech probudily dávno zapomenuté regionální tradice, které kdysi specifikovaly život českého venkova."

Potud ohlasy z denního tisku, které reagovaly na naše Frymburské slavnosti. Pěkně se to čte, pěkně se to poslouchá, když nás někdo chválí, jen což. Z velké části mají pravdu, jenže přízněji si, že vloni hořel plamínek onoho citovaného svatého nadšení výš a rukou, které se na přípravě Frymburských slavností podílely, bylo více.

Ano, je fakt, vloni Frymburk neměl vlastního pána, letos již patří Bartoňovým, vloni v nás bylo ještě daleko víc nadšení pro všechno ušlechtilé, letos se každý snaží udělat co nejvíc pro sebe a své nejbližší. O to větší množství práce a starání ale také zůstalo na prořídrou skupinku věrných členů Kruhu přátel hradu Frymburku a její nečetné spolupracovníky. Budiž jim za to čest a chvála. Opravdu se mnohokrát zapotili než letošní Frymburské slavnosti vyšlechtili do výsledné podoby.

Nepochybný úspěch Frymburských slavností a zvýšený zájem veřejnosti o hrad zřejmě nakonec dopomohl i k tomu, že Kruh přátel hradu Frymburku získal od majitelů hradu povolení k pokračování prací tamtéž. Rozhodlo se o tom začátkem srpna, kdy také ing. architekt Jan Slavík z Jaroměře dokončil projekt na opravu vstupní brány do hradu. Měli jsme tedy všechno, co bylo nezbytné zařídit před prvním zdvihnutím kamene před hradem. Zbývalo jen informo-

vat vás, občany Nového Hrádku, případně zkusit sehnat osvědčené středoškolské studenty, kteří tu pracovali již vloni a letos zjara - to sázeli stromky. Studenty jsem nezískala, všichni buď někde pracují, nebo cestují. Spoléhala jsem však na Vás. Ocituji jen jednu z výzev, které byly rozvěšeny na různých hojně frekventovaných místech naší obce.

FRYMBURK čeká na vaše ruce !

To je skutečnost, před níž nelze jen tak zavřít oči. Po půlročním nelehkém jednání získal Kruh přátel hradu Frymburku povolení od majitelů hradu k zahájení záchranných prací. Větší část pracovní sezóny již bez užítu minula. Zbývá nám asi jeden nejvýše dva měsíce na to, abychom vyspravili vážně ohroženou vstupní bránu do hradu. Předtím ovšem musíme rozřídít původní kameny, přivést písek, překatovat ten, který býval v originální maltě, sehnat cement a vápno. Také budeme potřebovat prkna na klenbový oblouk, který pak musíme správně sestavit, což nebude vůbec jednoduché. Prosíme proto všechny, kdož mají ještě trochu volného času a ruce k práci, aby v sobě vykřesali jiskřičku pravého hrádováctví a přišli pomoci. Začínáme 15. srpna v 8 hodin ráno na hradě, pokračovat se bude po odpolednách a o víkendech až do konce září.

Pokud se nedáme dohromady, dá se očekávat, že nám hrad brzy spadne pod nohy. Všem!!!

Nebudu Vás dlouho napínat. V sobotu 15. srpna jsme se na Frymburku sešli tři. Ano, čtete dobře, vážně tři a to jen jeden "roduvěrný" Hrádovák. Úmyslně neprozradím kdo to byl, obecný posměch by je asi neminul. Vystřízlivění z iluzí bývá zpravidla bolestné. O tom se přesvědčil asi každý člověk ve věku od mateřské školy výš. Kde je ale chyba? Byl celý projekt na záchranu hradu vystavěn pouze na širočirém idealismu, nebo se natolik změnilo životní naladění Hrádováků? Vychází tento nezáměr z faktu, že majitel spolu s hradem převzal i odpovědnost za jeho stav a tedy i povinnost pečovat o něj? Má každý z Vás natolik těžké existenční problémy, že všechno co přesahuje právě jen Vaši rodinu Vás nezajímá? Kdoví, snad ode všeho trochu.

Co dál? Sejde se Kruh, poplatíme co jsme kde dlužni a o zbylých penězích rozhodneme společně. Zůstane tu hotový projekt s podrobným popisem postupu prací při opravě brány. Ten zřejmě

nabídneme majitelům hradu, snad jej posléze použijí. Bude-li ještě kde.

Teď ještě přesně nevím, co bude napříště hlavní náplní činnosti Kruhu. Určitě si ale najde něco užitečného. V tomto okamžiku mohu mluvit jen sama za sebe. Jako taková říkám, že mě život naučil přijímat prohry, nikoli však rezignovat. Myslím, že se mi to bude hodit.

za KPhF J. Ptáčková

FRYMBURSKÝCH SLAVNOSTÍ

tedy ti, bez nichž by to nešlo

Chemické vyr. družstvo **DETECHA**, Nové Město n. Metují
Stroj. truhlářství **U DRAŠNARŮ**, Š. Novotná, Nový Hrádek
ELMAN a.s., Dobruška
Výrobní družstvo **VELOREX**, Nový Hrádek
3xS - textil, V. Sychrovský, Nový Hrádek
J+M - různé zboží, M. Chára a J. Pábová, Nový Hrádek
DelMo - hračky, desing, M. Možný, Nový Hrádek
UFO - nákupní středisko, M. Foltýn, Nový Hrádek
DISCOM počítače * programy, K. Disman, Nový Hrádek
KADEN - hračky, Nový Hrádek
TISK, SERVIS, OBCHOD - M. Týfa, Dobruška

Děkujeme!

Obrázek z dávných dob

ANNA KARÁSKOVÁ

Boží slunéčko se vyhouplo nad obzor a ozlatilo hřebeny Orlických hor. Mezi těmi lidmi, jimž bylo ponejvíce zapotřebí slunečního světla byli tkalci. Za starých časů, kdy místnosti horských chaloupek byly ozařovány ještě lampou, bylo sluníčko jedinou nadějí, že si tkadlec nezkaží oči. Řádného světla bylo zapotřebí, neb často jediná místnost v chaloupce byla obyčejně zarovnána tkalcovskými poličkami. U stropu pak sušila se oškrobená bavlna.

V prvé řadě byl to kolovrat a kozlíček, na kterých se soukaly "lejkorny a cívky". Šteniky bavlny pak byly navlečeny na vijácích, které se tahem nitě soukaly z neškrobené bavlny. Záleželo velmi na bavlně, zda není příliš oškrobená, či málo. V tom také rozhodovaly časté přerhy nitě a promeškání času při nových náhradních tkalcovských uzlíčcích. Udělat uzlíček, spojit dvě nitky dohromady, to byl základ tkalcování. Čím méně uzlíčků, tím více se nasoukalo "lejkoren."

Cívky na útek byly soukány z neškrobené bavlny; škrobená byla pouze osnova. Když bylo dostatečné množství "lejkoren" nasoukáno (asi 100 i více, dle šíře tkaniny), chystalo se snování osnovy.

Snovadla a civečnice (šrák) zaměstnaly ponejvíce místa ve světnici. Většinou se muselo vše kolem místnosti odstranit, ať to byl nábytek či drobnější věci a odnést pryč do síně nebo kam se dalo. V místnosti byla ve stropě zasazena dřevěná trubka, do které se vsunul jeden konec snovadel, druhý konec pak se vsunul do pohyblivé podložky s vyčnívajícím trubkou na podlaze. Snovadla byla čtvercového tvaru a když se jejich ramena roztáhla, byl čtverec vyplněný sloupky (hřídely) na třech místech nahoře a jeden konečný byl dole. Toto bylo zařízení vzhledem k tomu, aby osnova, která se kolem dokola otáčela, mělo přesnou míru na všech ramenech. My děti, jsme vždy využily prázdných snovadel k tomu, že jsme doprostřed snovadel vlezly a točily se v sedě jako na kolotoči. Rodiče nám však nemohli dovolit delší "točení ve snovadlech," neb každé promeškání je stálo zmenšený výdělek, který byl v jejich době tak malý. Musely jsme ze snovadel vylézt a začalo se snovat.

Ovšem musely být už nachystány v civečnici nasoukané "lejkorny" a všechny konce nití z nich musely být navlečeny "v dešce", která měla asi 1 m délky a 2 řady oplechovaných dírek, skrze něž se nitě snovaly a otáčely na snovadlech.

Kdo snoval, musel držet v levé ruce dešku s nitěmi, pravá ruka držela celý počet nití a zároveň otáčela snovadlem. Snovadlo se otáčelo stále stejným směrem. Když se pramínky nití nasnovaly na konec snovadel, postupovalo se s nitěmi zase zpět. Když se nasnoval určitý počet pramínků nití na 100 metrů látky, osnova se uřízla a bylo nasnováno. Někdy v civečnici na "lejkorách" zůstalo trochu zbytku nití a z těchto zbytků tkadlec ušetřil za dlouhý čas na kousek látky. Někdy nezbylo téměř nic, někdy i bavlny chybělo.

Velmi složitý proces přípravy osnovy na tkalcování vyžadoval několik dní času. Soukání, snování a potom práce na "stojánku." Stojánek měl na jedné straně připravený prázdný vál se dvěma kotouči a na protější straně byly připraveny hřídele stejné délky jako vál. Jeden člen rodiny se umístil asi 3 metry od válu a posunoval ručně nasnovanou osnovu, která vedla přes "šraňk" a hřídele, kde byly asi po centimetru nability 2 cm dlouhé kolíčky, mezi nimiž byla rozříděna navíjející se osnova na vál. Osnova byla uchystána v plachtě. K tomu byli zapotřebí tři lidé. Jeden posunoval osnovu, druhý držel "šraňk," aby se osnova natáčela na vál v celé jeho šíři. Oběma rukama držel "rejkan" složený ze dvou hřidelů a uvedených dřevěných kolíčků, mezi nimiž byly rozděleny praménky osnovy. Točení klikou u válu obyčejně zbylo na někoho z dětí. Ty musely vynakládat hodně sil při točení klikou, aby osnova byla natvrdo natočena.

Když potom byla již všechna natočena na vále, svázaly se praménky osnovy po dvou do sebe. Na protější straně se pevně zavěsilo brdo, v jehož drátěných očkách byl navlečen zbytek nití z předešlého tkalcování. Obojí osnova se potom spojovala (přisukovala) a hotová se potom přendávala s natočeným válem na prázdný tkalcovský stav. Brdo se upevnilo nahoře na řemínkách, dole potom na podnúžkách. Plný vál s osnovou byl silně upevněn lanem a závažím vzadu na obou stranách. V přední části stavu se osnova přišla na zbytek starého plátýnka a přitiskla se pevně na ostnatý válec, aby pevně držela. Do tkalcovského člunku se navlékla nasoukaná cívka s útkem a začalo tkalcování.

Za starých časů to byl ruční stav "na cukr - na kafe," kde se člunek s útkem proháněl ze strany na stranu a "šnerem" se pohybovalo rukama k sobě a od sebe. Také nohy byly zaměstnány. Jedna noha šlapala dolů, druhá nahoru. Tuto práci později nahradily tkalcovské stroje. Můj tatínek si vlastnoručně vyrobil tkalcovský stav na točení klikou. Byl to jeho vynález a na tento stav se chodili dívat lidé zdaleka. Jeho nevýhodou

bylo, že zabral mnoho místa v místnosti. Setrvačnickové kolo u tohoto ručního tkalcování umožnilo, že i děti mohly zkusit točit klikou.

Truhlářskou boudu využil tatínek také na výrobu více vijáčků na motání bavlny, stojánku na přisukování, vijáku na lejkoru a pro svoji zábavu si vyrobil i velkou citeru. Tato citera je vyfotografovaná v Kulturním domě v Chrudimi. Málo zůstalo už výrobků jeho rukou. Stav na točení klikou shořel v Tisu u Marků, když od špatně zavřených dveří kamen chytla bavlnka okolo stavu. Vijáčky na motání byly půjčeny jinému tkalci a zůstaly neodvedeny. Stojánek na přisukování se rozštípal, lejkoru se spálily, brda na přisukování využil jiný tkadlec. Citera zatím čeká až se jí ujme potomstvo. Civečnice se použila ke spálení a polovice snovadel se používá jako síto na jemný písek.

Přestože věci zanikají, vzpomínka však zůstane trvalá.

Vysvětlivky starých názvů:

šrák = civečnice

lejkoru = velká cívka

NOVÝ HRÁDEK A MECHANICKÉ STAVY

MILOSLAV ČERNÝ

Návštěvníci Nového Hrádku se smějí, když říkáme Olešence řeka. Prý si takový potůček ten název nezasloužil! Ale pro náš kraj to byla řeka přímo životodárná a to nejen v době, kdy poháněla několik mlýnů, ale i později, když mlýny přenechaly své místo tkalcovským stavům. Náhony vedly hlavně k transmisím, ale voda vyráběla i elektřinu a umožňovala život lidem i pěstovaným živočichům. Naprosto spolehlivým ukazatelem čisté vody byla drobná rybička vranka - jediný společník pstruha - které jsme jako kluci říkali pulec. Jejich chytání a přenášení do našich jezírek byla dobrodružnou zábavou.

Olešenka živila a ještě živí sta rodin, přestože se výroba zcela změnila.

Chci sáhnout do historie první poloviny století, do historie, kdy ruční tkalcování zaniklo. Dřevěné stavy "na cukr, na kafe" jsou k vidění téměř výlučně v muzeích, ale daly základ pokolení tkalců, kteří se uchýlili v mechanických továrnách. Někteří si pořídili vlastní stavy na elektrický pohon. Většinou koupili vyřazené stavy od velkých závodů.

Pokusím se čtenářům FO předložit seznam stavů z katastru naší obce. Nečiním si nárok na úplnost a omlouvám se, pokud jsem na něco nebo na někoho neúmyslně zapoměl. Jména a závody uvádím mladší generaci pro poučení, starší pro vzpomínky. Jde o léta asi 1935-55, v jejichž středu byla 2. světová válka a u nás neblahý protektorát.

Půjdeme proti proudu Olešenky a začneme u Hejdovy továrny (30 stavů), kde je dnes Velorex. Zcela blízko byla Fa Tošovský - Klausner se 60 stavy, pilou s jedním katrem a pilařem Šmídem. Od r. 1962 tam má výrobu Kovodružstvo. Výše proti proudu měl na náhonu tkalcovničku Dyntar (4) a říká se tam v Malém mlejniku na rozdíl od velkého panského mlejna. Tam měl Suchánek 50 stavů a barevnu. K továrně vede rovněž náhon. Zřizovat fabriky z mlýnů bylo právě pro náhony a vybudované splavy výhodné. Dnes objekt obhospodařuje Mikrobiologický ústav ČSAV. Lepšovu šmalcovnu se 30 stavy má opět Velorex. Suchánek koupil v Tisu po vyhoření Hejdův mlýn a osadil ho 50 stavy. Dnes je tam OPK, dříve traktorová stanice. Ve stejné době koupil Suchánek Vondřejcův mlýn (30) a Čížkův mlýn (24 stavů). Toto si neplette s Čížkovým mlýnem, který jako mlýn mlel, když už stavy rachotily a mlynář Mádr v něm pekl i chléb z dovezeného obilí. Oba závody i známou Pařízkovu hospodu drží dnes Detecha. Čtvrtečka měl 12 stavů a nyní objekt pronajal Ústavu experimentální biofarmacie ČSAV. Naproti Andršově hospodě měl 25 stavů Smrček. Po něm tam byla Drukta a nyní soukromá opravna aut. To už jsou samozřejmě Dlouhé - Rzy a patří sem 6 stavů Vondřejcových (4 + 2 el., protože voda všechny neutáhla), 4 Vymetákovy, 2 Faltovy a 2 Hejzlarových (původně Zelinkův mlýn, dnes ubytovna ministerstva vnitra). V Dlouhém měl 2 stavy Zelený, na Novém Hrádku Suchánek 40 (dnes Kovodružstvo), Sychrovský 30 (dnes Velorex), Meidinger 4, Vanžura 3, Šolín 2, Umlauf 1-2, Bek 2, Fišer 2, Háníl 1. Na Krahulčí měl stavy Machovec 4, Vondřejc 2, Ježek 2, Suchánek 1. V Dolích Hofman 3, Novotný 2, Fišer 1, Drašnar 1, Kubeček 1.

K zaměstnaným tkalcům je třeba připočítat sukařky, barvíře, motání, snování, topiče, mistry, opraváře, expedici, dopravu a administrativu, takže šlo skutečně o sta lidí, kteří se tkalcováním živil.

Z těch asi 450 stavů měl sám Suchánek 194. Není tedy divu, že byl ve své době nejvýznamnější osobností. Byl starostou obce, starostou Sokola, nájemcem selské honitby. Byl českým kapitalistou, ale ne tak velkým, jako Bartoň nebo Baťa a další. Pro náš chudý venkov byl však tak velkým, že si nechal říkat Král hor. Finanční podporou a především jako

organizátor se zasloužil o výstavbu sokolovny. O manuální pomoc se vedle dělníků stavitelské firmy postarali řadoví členové z místa i z okolních jednot. Znal jsem šonovského rodáka JUDr. Seláka, který byl v Chrudimi soudcem. Vyprávěl mi, že jezdili na Hrádek pomáhat stavět sokolovnu.

Jednou se prý při výborové schůzi továrník rozzlobil, že mu sokolové nechtějí proplatit faktury, které uhradil. Ze zlosti vhodil doklady do kamen, v kterých se ale netopilo. Někdo šikovný však přiskočil se sirkou a papíry podpálil. Nebyly to asi první ani poslední peníze, které Suchánek do sokolovny vložil.

Měl jako jeden z prvních auto a každý týden jezdil do Prahy. Tam se také naučil Českou besedu a pro Staročeský bál ji osobně v sokolovně nacvičil. Pro tento druhý nejslavnější a největší ples pekly perníková "srdcata" paní řidičí Bělobrádková, Sychrovská, Lepšová a další sokolky. Dodnes v některých rodinách uchovávají babiččin staročeský kroj či dědečkovu vyšivanou košili. Tradice sokolských bálů a plesů žije dodnes.

Miloslav Černý, řed. ZŠ

Rozloučení:

Dovětek: Autor článku "Nový Hrádek a mechanické stavy", pan Miloslav Černý zcela nenadále zemřel 11. srpna 1992. Mnozí z Vás ho znali jako dobrého přítele a kamaráda, bývalého spolužáka, příjemného člověka. Čtenáři i redakce Frymburských ozvěň v něm ztrácejí věrného dopisovatele, zasvěceného autora historických příspěvků, vtipného sběratele tzv. "lidových humórek". Bude nám však chybět víc, než si dokážeme dnes uvědomit. Přesto nám nezbyvá než nahlas říci: "Pane Černý, děkujeme Vám za všechna Vaše pěkná vyprávění."

redakce

Z kuchyně výrobních družstev

Jak už jsem se zmiňovala v úvodu těchto Frymburských ozvěň, všechno v tomto státě prochází očividnými změnami, někdy se dokonce může zdát, že až příliš rychlými a hlubokými. Nemylně se však, tyto

změny jsou nutné pro další vývoj. Bez nich bychom se nedokázali odpoutat od svazujících stereotypů.

Takže změny jsou potřebné, ale měli bychom o nich vědět. Proto jsem se zeptala vedení různých podniků, které v naší oblasti zajišťují vaši práci, co se změnilo u nich. Otázky byly následující:

1. Jaké zásadní změny byly uskutečněny ve vašem družstvu během posledních 12 měsíců?
2. Jaký je Váš současný výrobní program?
3. Jaké máte plány na období příštích 3-5 let?
4. Jaký je počet vašich zaměstnanců, jaký byl dřív a kolik z nich je z Hrádku?
5. Spolupracujete s některou zahraniční firmou, a pokud ano, s kterou?

Tyto otázky obdrželo vedení výrobních družstev Kaden, Kovap, Velorex, Detecha a zemědělské družstvo Slavoňov. Do uzávěrky tohoto čísla přišla odpověď z v.d. Kaden. V.d. Kovap přislíbilo svou odpověď do příštího čísla FO, protože proces transformace u nich ještě není dokončen. Ostatní se zatím neozvali, čímž mimo jiné dokazují, že zatím nedoceňují hodnotu informací. Jen ten, o kom se ví, je úspěšný. Teď ale odpovědi vyr. družstva KADEN; provozovna Nový Hrádek:

1. Stávající družstvo se bude transformovat na družstvo vlastníků a to s valnou hromadou počátkem září 1992.

2. + 3. Družstvo jako celek má nosný program výrobu hraček, satelitních antén, školních židlí, zahradního nábytku včetně sluníků a další drobné druhy především kovových výrobků. Z toho náš provoz 23 Nový Hrádek se plně zabývá výrobou hraček. Dále probíhá výroba dílů - polotovarů pro naše partnery v Ohnišově a Bystrém. Současná výroba čítá 16 druhů hraček, kterými zásobujeme celé území ČSFR.

4. V naší provozovně pracuje nyní 60 zaměstnanců (včetně pracovníků na mateřské dovolené), z nichž necelá polovina je z Nového Hrádku

5. Připravujeme spolupráci s partnerskou firmou na výrobu hraček ze Západu, od které si slibujeme stálou práci a prosazení na jejich trhu.

Tolik v.d. Kaden. Nevím jak pro Vás, ale pro mne byla řada věcí novinkou. Děkuji za odpovědi a doufám, že i další družstva nám sdělí něco ze své kuchyně. Nakonec i to je reklama.

SPOLEČENSKÁ KRONIKA

V červenci, srpnu a září oslavili či oslaví své významné životní jubileum tito spoluobčané:

Martínková Anna	Nový Hrádek čp. 156	16.7.1912
Černý Bohuslav	Nový Hrádek čp. 139	22.7.1915
Zelená Anna	N. Hrádek-Dlouhé čp. 22	23.7.1907
Drašnarová Růžena	N. Hrádek-Doly	30.7.1916
Kubeček František	Nový Hrádek čp. 177	13.8.1914
Škoda Josef	Nový Hrádek čp. 36	19.8.1913
Klamtová Marie	Nový Hrádek čp. 65	6.9.1913
Novotná Marie	Nový Hrádek čp. 258	11.9.1909
Klimešová Marie	Nový Hrádek čp. 219	13.9.1912
Školník František	Nový Hrádek čp. 68	16.9.1911
Černá Milada	Nový Hrádek čp. 53	26.9.1909

Všem srdečně blahopřejeme a přejeme hodně zdraví!

V Novém Hrádku se v květnu narodily:

Ludmila Sobotková	N. Hrádek, Rokolská 123	11.5.1992
Jana Drašnarová	N. Hrádek, Rokolská 269	28.5.1992

Mezi těmi, kteří navždy odešli jsou:

Jan Balcar	Nový Hrádek čp. 175	8.6.1992
Anna Lepšová	Nový Hrádek čp. 89	11.6.1992
Bohumil Mencl	Nový Hrádek čp. 251	5.7.1992

V obřadní síni v Novém Hrádku proběhlo také rozloučení s panem Miroslavem Šlaufem ze Srbů, přechodně bytem v Novém Hrádku čp. 71

Vítr fouká všude

Vaši pozornosti jistě neušel začátek stavby větrné elektrárny na Šibeníku. O této větrné farmě jsme ve Frymburských ozvěnách již psali. Nyní mi dovoluňte několik informací o jejím výrobcí a o podmínkách, které má alternativní energetika tohoto druhu v naší republice.

Mostárna ve Frýdku Místku je jedním z mála, ne-li jediným výrobcem větrných elektráren u nás. První větrnou elektrárnu o výkonu 60 kW, kterou vyrobili ve spolupráci s firmou TACKE (SRN), jste mohli vidět na pražském výstavišti v loňském roce. Vzbudila mimořádný zájem stejně jako další, vystavená na výstavišti v Brně.

V současné době mostárna zkouší a provozně prověřuje elektrárny o výkonu od několika watů, přes 2kW, 4kW, 75kW až po výkon 315 kW. V druhé polovině roku plánují uvedení elektráren o výkonu kolem 500 - 600 kW na trh.

Cena těchto elektráren je poměrně vysoká: za 75 kilowatovou zaplatíte asi 2 mil. Kčs, třístapnáctka vás přijde zhruba na 6,5 mil. Kčs. Přesto je zájemců o tento způsob získávání elektrické energie dost. Pro rok 1992 je objednáno 65 kusů, a to jen pro tuzemsko. Pokročí-li dále v tomto roce zákonodárství a dotační politika, dá se očekávat, že zájem o větrné elektrárny ještě prudce stoupne. Pak lze počítat s výrobou více než sta kusů ročně. V zahraničí je o tyto elektrárny zájem také, a to zvláště z důvodu mimořádně výhodné cenové relace. Srovnatelné zařízení stojí totiž v Německu od 200 tis. do 500 tis. marek.

Situace investorů v Německu je však lepší v tom, že spolková vláda poskytuje na výstavbu dotaci až do výše 60% nákladů. Kromě toho dostávají ti majitelé, kteří dodávají elektrickou energii do sítě, ještě příplatek ve výši 90% ceny každé vyrobené kilowathodiny. U nás je, bohužel, zatím situace zcela opačná. Dotace na výstavbu elektráren

nejsou prakticky žádné. Mostárna proto zvolila řešení výrazně zacílené do budoucnosti, i když na první pohled velmi riskantní. Cenu větrné elektrárny totiž stanovují podstatně nižší, než jsou výrobní náklady a jdou tedy do ztrát. Na druhé straně jen tak umožňují, aby si soukromé firmy mohly

dovolit elektrárny stavět a provozovat, a hlavně aby elektrárny přinášely zisk i při vysokých úrocích, jimiž jsou zatíženy půjčky.

Dalším problémem postavení větrné elektrárny je výběr vhodného místa tak, aby byly zajištěny dobré podmínky provozu. Podle ekonomických kalkulací se ukazuje, že větrné elektrárny mohou být s úspěchem nasazeny tam, kde je průměrná roční rychlost větru vyšší než 6m/s. To znamená, že za současných ekonomických podmínek jsou pro tuto výstavbu vhodné oblasti kolem 700 metrů nad mořem, čili oblasti horské. Teprve po změně energetické politiky státu bude možné, aby se větrné elektrárny uplatnily i v nižších oblastech s menšími průměrnými hodnotami rychlosti větru.

Ještě vás bude asi zajímat, pro kolik lidí stačí jedna elektrárna o výkonu např. 75 kW. Pokud vyjdeme z dlouhodobé statistiky, která říká, že průměrná spotřeba na jeden rodinný domek činí 1-2 kW, měla by jedna pětasedmdesátka pokrýt spotřebu 10-15 domků. Větrná farma nad Novým Hrádkem bude mít celkový výkon 1560 kW. Každý si jistě hravě spočítá, že je to více než 20x víc a kolik domácností tedy bude využívat elektrickou energii přetransformovanou ze síly větru, který se dosud jen tak prohání po vrších orlického předhůří.

A ještě mi dovoluňte jednu docela malou poznámku na závěr. Letos v létě jsem viděla pracovat řadu větrných elektráren v přímořských oblastech Norska a Dánska. Mohu potvrdit, že pracují i vypadají dobře i v bezprostředním sousedství lidských obydlí. V jednom případě dokonce běžela řada sedmi věží přímo napříč obcí, aniž by to způsobovalo nějaké problémy.
(s použitím některých informací z Ekojournalu j.p.)

Nenechme se šidit

Možná, že i vám se stalo to, co v poslední době několikrát potkalo mne. Koupila jsem si či objednala poštou zboží, které se však záhy ukázalo být z různých důvodů nepoužitelným. Potom vždy nastalo nepříjemné dohadování o výměně vadného výrobku nebo vrácení peněz. Jak se můžeme podobných situací vyvarovat, na co si máme dát příště pozor?

JUDr. Blanka Těšíková z federálního ministerstva kontroly v LN z 5.8.1992 uvádí:

"Přestože je důvod stanovení záručních dob zřejmý, ráda bych uvedla, že jejich cílem je chránit spotřebitele před důsledky zejména skrytých vad. Zboží se zřejmými vadami by neměl prodáváč vůbec spotřebitelům nabízet, nebo by se na vadu mělo přijít při předvádění zboží, které vyplývá z tzv. instruktážní povinnosti prodávajícího.

Při koupi požadujte záruční list. Zkontrolujte si na něm tyto náležitosti: název firmy, její sídlo, přesný popis zboží, a pokud je to třeba, i jeho identifikace (např. výrobní číslo). Dále datum prodeje a cenu zboží. Současně doporučuji, aby si zákazník vyžádal potvrzení o délce záruky na záručním listě. Doby, které dále uvádím jsou doby minimální, které zaručuje zákon. Jsem přesvědčena, že s rostoucí konkurencí brzy nastane ta situace, že sami prodávající budou usilovat o vaši přízeň právě prodlužováním záručních dob nad minimum stanovené zákonem.

Záruční doba je stanovena obecně na 6 měsíců. V poslední době se setkáváme např. v prodejnách obuvi s reklamními řády, kde je uvedena záruční doba 3 měsíce. Takový, i když třeba zlatě rámovaný reklamační řád, je v této části neplatný, protože je v rozporu s ustanovením §620 občanského zákoníku, který platí pro všechny.

Jsou ovšem příklady, kdy je záruční doba odlišná. Tak např. koupíte-li krmivo, máte ze zákona záruční dobu 3 týdny, koupíte-li zvíře, pak 6 týdnů. Zajímavá je i úprava záručních dob u potravin. Pokud se jedná o rychle se kazící potraviny např. vlašský salát, musíte zajít do obchodu ještě týž den, nejpozději v den následující. U ostatních potravin je záruční doba 8 dnů.

Ochrana spotřebitele před použitím zdravotně závadných potravin si vyžádala ještě další opatření. Podle novely občanského zákoníku musí být potraviny podléhající zkáze označeny datem nejpozdější spotřeby. Nové značení data nejpozdější spotřeby zatím výrobci přiliš nepoužívají. V obchodech se ještě dnes můžeme setkat s těmito termíny: datum použitelnosti a datum minimální trvanlivosti. Ke cti kontrolním orgánům slouží dohoda, že za "datum nejpozdější spotřeby" ve smyslu §616 OZ se bude považovat nejen datum použitelnosti, ale i datum minimální trvanlivosti. A tuto dohodu doplňuje stanovisko státních kontrolních orgánů, že nebudou nadále poskytovat výjimky a povolovat doprodej potravin s prošlou minimální dobou trvanlivosti.

Toťo stanovisko je ve prospěch spotřebitelů. Prodávající musí tím víc průběžně kontrolovat, zda se prodávané potraviny neblíží k datu nejpozdější spotřeby, aby v předstihu snížili cenu u těch potravin, kde jinak hrozí jejich vyřazení z prodeje pro lidskou výživu uplynutím data nejpozdější spotřeby. Zatím tu spíš bují "šikovnost" některých prodáváčů. Setkala jsem se u jogurtů s tím, že datum výroby bylo jaksi náhodou přelepeno cenovkou. Co si o tom myslíte, nemusím hádat. Pro ty čtenáře, kteří mají možnost vybrat si prodejnu, je to signál, že zde je něco v nepořádku. Jinak je to námět pro přátelský rozhovor s majitelem prodejny nebo jeho odpovědným zástupcem. V případě neúspěchu volejte kontrolní orgán, např. obchodní inspekci."

osobně, písemně, telefonem
Miroslav Těš
Linhartova 971
518 01 Dobruška
tel.: 043 / 21733, 21925

Bohatství nedávej mi, pane

Nechci být nikým oslaven,

Dej, ať mi do kroků mých vane

Volnosti vítr každý den.

A popřej, co mi dávno patří:

Mít právo s každým promluvit,

Mít právo o všem přemýšlet,

Sám sebe nikdy nezradit

A před nikým se nehrbit.

Pak skončím boj a skloním štít

Mé srdce povolej si tam

Blíž k předkům mým a ke

hvězdám ...

(D. C. Osadebay)

Obsah:

Svaté nadšení aneb Hrádováci to vzali za své	str. 1
Sponzoři Frymburských slavností	str. 4
Obrázek z dávných dob	str. 5
Nový Hrádek a mechanické stavby	str. 7
Rozloučení	str. 9
Z kuchyně výrobních družstev	str. 9
Společenská kronika	str. 11
Vítr fouká všude	str. 12
Nenechme se šidit	str. 14

soukromá tiskárna

**Týfa Miroslav
DOBRUŠKA**

**nabízí své služby tiskařských
prací ofsetovou technologií:**

- tiskopisy, faktury
- brožury, prospekty
- potisk obálek
- propagační letáky
- plakáty
- vizitky
- svatební oznámení
- tisk obalů
- barevný tisk
- a jiné

Výhodné ceny.

Dodací lhůta dle přání zákazníka.

Objednávky - osobně, písemně, telefonem

Miroslav Týfa
Laichterova 971
518 01 Dobruška
tel.: 0443 / 21783, 21925

Rádi byste si zatancovali na muziku blízko Vašemu srdci,
ale nevíte jak uspořádat tancovačku?

Máte tip na výlet do míst, která Vás lákají,
ale nevíte, jak zorganizovat zájezd?

Rádi byste se podělili o své názory a připomínky,
ale nevíte, jak je sdělit ostatním?

Vadí Vám neutěšený stav životního prostředí,
ale nevíte, co je možné pro jeho zlepšení udělat?

Postrádáte ve své obci určitý typ kulturního
a společenského dění,
ale nevíte, jak jej získat?

Kulturní a společenské středisko Nový Hrádek Vám může dát
pro všechny tyto aktivity prostor a spolupráci, čtvrtletník
Frymburské ozvěny je připraven zveřejnit všechny Vaše
příspěvky bez omezení (a bez namáčení)!
Neváhejte a zkuste to, jde jen o to začít.

Čtvrtletní zpravodaj Frymburské ozvěny vydává Kulturní a
společenské středisko v Novém Hrádku.

Redakční rada: J. Ptáčková, J. Hlaváček, V. Ptáček

Cena za jeden výtisk: 8,- Kčs

Počet výtisků: 100

Tiskne: M. Týfa, Dobruška

Uzávěrka příštího čísla: 12. 11. 1992

Registrační číslo: 44/91